

Introducció

Quan podem dir que un argument és un *bon argument*? Aquesta ha sigut la pregunta que m'ha motivat per a realitzar el present treball, el qual ofereix una anàlisi específica del llibre de la Dra. Montserrat Bordes Solanas "*Las Trampas de Circe: falácias lógicas y argumentación informal*". La idea principal és analitzar la noció d'argument. Gran part del treball intenta explicar una perspectiva (de Bordes) per a avaluar els arguments com a *bons arguments*. Aquests últims són els arguments *raonables*. Els arguments raonables són aquells que respecten els Criteris de Bona Argumentació: la claredat, la rellevància i la suficiència i, així doncs, aquets criteris són la guia per a detectar els bons arguments o arguments raonables.

Primerament, presento els conceptes que agafo explícitament del llibre per a oferir de millor manera l'anàlisi, de forma que el lector té a l'abast un apartat per a consultar els conceptes importants. Després, exposo els objectius. Seguidament, començo amb l'anàlisi que es basa en la teoria de l'argumentació, la qual s'estudia a través de la lògica informal que té com a objectiu estudiar els arguments i quan aquests són vàlids dintre de l'argumentació quotidiana. Es tracta d'explicar com identifiquem un argument i quan aquest serà vàlid segons la lògica informal. Seguiré fonamentalment la perspectiva de Bordes, tot i que val a dir que també recolliré diferents opinions com es veu en les cites, com ara Douglas Walton o H. P. Grice entre altres.

Aquest tipus de treball requereix una anàlisi més profunda del que es presenta, ja que parlo de la teoria de l'argumentació, un tema molt extens. Així és que l'autora en el llibre ho comenta i diu que només es cenyirà a certes parts, en el seu cas a les fal·làcies. No obstant, l'anàlisi del llibre m'ha servit per veure com funciona l'argumentació quotidiana i com funciona un cert tipus de *respecte argumentatiu*, el Codi de Bones Pràctiques Argumentatives, que m'hagués agradat desenvolupar molt més. Tot i així, resulta interessant veure com les fal·làcies queden com arguments invàlids sota la perspectiva que violen algun dels Criteris de Bona Argumentació.

No he pogut introduir un apartat d'agraïments, però vull destacar l'aportació de les persones del meu voltant familiar per ajudar-me a pensar en els diferents arguments que utilitzo com a exemples per aclarir alguna qüestió, així com també el rigor que m'ensenya implícitament el meu tutor d'aquest treball.

Referents teòrics

En aquest apartat exposo la teoria del meu treball extreta del llibre *Las Trampas de Circe: falacias lógicas y argumentación informal* de la Dra. Montserrat Bordes Solanas. La tasca és simplement descriure els conceptes que agafó **explícitament** del llibre.

Acte de parla¹: Un acte de parla és qualsevol acció executada verbalment amb fins comunicatius, és a dir, quelcom parlat amb voluntat d'establir una comunicació. Val a dir que la mateixa autora entén per acte de parla també els arguments escrits en textos. En el llibre l'autora diferencia tres actes de parla: les descripcions, les opinions i els arguments. Vegem uns exemples del llibre de cada acte de parla:

Descripció: El president de Colòmbia Álvaro Uribe, com en els seus dies els presidents de Veneçuela, Bolívia i Equador, ha sol·licitat la modificació de la Constitució per a permetre la seva reelecció.

Opinió: El principi de no-reelecció és una arma en la lluita contra la corrupció en Hispanoamèrica.

Argument: En els països on el poder executiu és dèbil i fàcilment manipulable o subornable, no és convenient infringir el principi de no-reelecció, pel risc de corrupció de la democràcia que suposa mantindre un llarg temps en el poder al mateix grup de dirigents.

Argument raonable²: Un argument raonable és un *argument racionalment persuasiu*, és a dir, un argument que *deuria convèncer* a una persona que ho avalués racionalment. D'alguns arguments raonables l'autora diu que són *inductivament forts* si la veritat de les seves premisses fan probable la veritat de la conclusió. En cas contrari, els *inductivament febles* no seran raonables.

¹ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 45

² Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 51

Argumentació Informal

Cal dir que un argument pot ser raonable, però no convèncer de fet a ningú, només a algunes poques persones. La validesa d'un argument raonable ve donada per una *normativitat*, els judicis sobre la validesa d'un argument raonable no són de gust. Els judicis normatius han de satisfer certes regles: els Criteris de Bona Argumentació.

Fal·làcia³: Una fal·làcia és un argument *no raonable* o racionalment no convincent, és a dir, encara que pugui ser vàlid, *conté algun error inferencial per violar un, o més d'un, dels criteris de bona argumentació*.

Quan l'autora es refereix a que "encara que pugui ser vàlid" vol dir que tot i que des de les regles d'inferència deductiva tinguem que un argument sigui vàlid, si aquest viola algun Criteri de Bona Argumentació serà fal·laç.

Els Criteris de Bona Argumentació (CBA)⁴: L'autora defineix aquests criteris per detectar les zones argumentals problemàtiques en un argument i per identificar possibles fal·làcies. Vull dir que en la part del desenvolupament d'aquest treball explicaré els CBA amb més claredat, ara només els vull exposar de forma introductòria, perquè es pugui veure de què tracta el treball.

Els criteris són els següents:

- Criteri de claredat: El criteri de claredat apunta a la detecció del llenguatge obscur, poc precís o ambigu utilitzat sovint per raons merament retòriques, divorciades per complet de la transparència expositiva que es demana en la bona argumentació.
- Criteri de rellevància: Només les raons rellevants, contingudes en l'argument, justifiquen la conclusió. Els malabarismes retòrics estan més a prop de la persuasió racional que de la justificació legítima (apunt personal: en la definició d'argument raonable l'autora diu que es tracta d'un argument racionalment persuasiu, i això significarà que hom queda *persuadit* pels Criteris

³ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 137

⁴ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 124- 127

Argumentació Informal

de Bona Argumentació, i doncs, per una normativitat racional i no per una mera persuasió de caire retòric). Una premissa és irrellevant com a justificació que p si la seva veritat no proporciona una raó o dades a favor de la veritat que p .

Sub-criteri de consistència: La consistència o no-contradicció és una condició imprescindible per a la rellevància d'una premissa, ja que si no és consistent es poden inferir paradoxes o contradiccions.

Val a dir que l'autora no està d'acord amb Groarke i Tindale, 2004, que defineixen "premissa rellevant" com "aquella premissa que fa que la conclusió sigui més probable". Seguiré el camí de l'autora i entendré com a premissa irrellevant aquella premissa que no té res a veure amb la conclusió i que no ofereix cap tipus de raó a favor⁵.

- Criteri de suficiència: Una premissa és insuficient com a justificació que p si, amb independència que la seva veritat sigui o no rellevant per a p , la raó o dades que proporciona a favor que p són escasses.

Sub-criteri d'articulació dialèctica: Un argument ha de tindre la suficient articulació o multiplicitat lògica com per a donar compte dels problemes que ha de resoldre.

Com en el cas anterior: entendré per premissa insuficient aquella premissa que sí que dona raons o dades que recolzen la conclusió però que no proporcionaran la suficient legitimitat i que, per tant, faltaran raons a donar.

⁵ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 125; citat a: Groarke, L y Tindale, Ch., *Good Reasoning Matters!*, Toronto, Oxford University Press (3.^a ed.), 2004

Codi de Bones Pràctiques Argumentatives (CBPA)⁶: L'objectiu d'aquest codi és que el seu compliment ajudi a construir arguments lliures de fal·làcies. Són un conjunt de normes d'argumentació racional que s'haurien de seguir en els discursos crítics entre posicions enfrontades, orientades a millorar tant la qualitat argumentativa com les raons pròpies i augmentar l'esforç per escoltar les raons de l'oponent i les seves objeccions a fi de refinar-les. Es tracta d'un codi lògic i a la vegada ètic, segons l'autora.

El CBPA està compostat per diversos principis i màximes a seguir:

- Principi de cooperació: El principi de cooperació és el que regeix els intercanvis verbals en una conversa i es posa en pràctica (s'implementa) mitjançant diferents màximes, que en *teoria* els usuaris coneixen de mode implícit. Aquestes màximes et diuen que:

a) t'has de comprometre a fer la teva contribució informativa segons els objectius de l'intercanvi verbal i que no sigui més informativa del necessari.

b) intentis que la teva contribució sigui vertadera. I dues sub-màximes més: "no diguis el que creguis que sigui fals" i "no diguis res sobre el que no tinguis suficients dades a favor".

c) siguis rellevant a l'hora de justificar el que vols dir.

d) siguis perspicaç (agut mentalment). No t'expressis amb obscuritat ni ambigüitat, has de ser breu i ordenat. Construeix el que dius de manera que faciliti les rèpliques apropiades.

⁶ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 317-323

- Principi de caritat interpretativa: L'argument del teu contrincant ha de ser reconstruït en la seva versió més sòlida i rigorosa. Si la tesi presentada per l'oponent és vista des de la seva perspectiva més rigorosa i forta, o més raonable (segons els CBA), més efectiva serà la refutació en el cas que n'hi hagi. Ara bé, un **apunt important**, hem de distingir entre una versió forta i una de moderada d'aquest principi. La versió forta ens portaria a interpretar la contribució argumentativa de l'oponent com a apropiada i ben fonamentada, fins i tot quan les dades empíriques i/o conceptuals de les quals disposem indiquen el contrari. En canvi, la versió moderada ens porta a optimitzar l'aportació de l'oponent a no ser que les dades en contra indiquin flagrantment el contrari. L'aplicació d'aquest principi resulta poc estricta, ja que la reconstrucció dels arguments de l'oponent dependrà de com se'ls presenti.

- Principi de suspensió de judici interpretatiu: Dues postures contradictòries que ni una ni l'altra es defensen amb èxit és la situació d'aquest principi, segons el qual s'hauria d'ajornar la discussió per raons pràctiques si l'argumentació requerís una conclusió immediata. Ara bé, s'haurien d'avaluar els riscos-beneficis respecte a la suspensió del judici.

- Principi de fal·libilitat dogmàtica: Aquest principi es basa en reconèixer la possibilitat que la meua postura no sigui correcta en una discussió crítica, imprescindible per a un debat rigorós. El dogmàtic no reconeix la seva fal·libilitat i sense aquest reconeixement no hi ha joc net.

- Principi de rellevància argumentativa: En un argument, per a justificar la conclusió s'han de presentar només les raons de pes.

a) *Màxima de no-vacuitat*: Intentar oferir conclusions reals i legítimes que fugin d'un significat buit o escassa profunditat.

b) *Màxima de consistència i validesa lògica*: Els arguments han de ser estables i sòlids, ben fonamentats, amb una ferma i vàlida lògica tal que no doni lloc a la rèplica.

Argumentació Informal

- Principi de suficiència argumentativa: Els arguments han de contenir raons suficients en número i força, així com també en tipus, de manera que hi hagi raons que facin racionalment acceptable la conclusió.

a) *Màxima d'articulació conceptual*: Tindre capacitat discriminatòria per aclarir les tesis dels arguments. Per exemple, discernir un engany d'un autoengany i d'una creença desiderativa.

b) *Màxima de potència dialèctica*: Els arguments s'han d'elaborar també pensant en les possibles objeccions de les postures contràries. Sol ser la part més complicada de l'argumentació pròpia, ja que implica no menysprear les objeccions i contraexemples de l'adversari i imposar la lògica dels teus arguments.

- Principi de claredat: L'ús de terminologia tècnica o de l'argot apropiat de la disciplina és recomanable a no ser que obscureixi el contingut dels arguments sense necessitat. La formulació obscura per raons estètiques o retòriques mai ha de regir per damunt de la claredat expositiva. S'han d'evitar els usos de termes ambigus i/o vagues en la mesura que sigui possible.

- La cerca de la veritat: Els arguments han d'estar orientats a la cerca de la veritat, o almenys a la *línea d'actuació més apropiada d'entre les epistèmicament accessibles*. Aquest principi s'oposa a les situacions de conflicte d'interessos i que busquen només el benefici personal o d'un grup d'amics, el qual es defensa per fals altruisme: "t'ho dono ara per a que m'ho tornis quan ho necessiti jo".

Val a dir que el CBPA també l'explicaré de forma detallada a l'igual que els CBA.

Objectius

Aquest treball presenta diferents objectius, però el principal és mostrar una anàlisi comprensiva del llibre *Las Trampas de Circe: falacias lógicas y argumentación informal* i alguna extensió d'aquest. La meua idea era definir una noció de validesa sobre el què és un *bon* argument i què no ho és. El mateix llibre proposa normes sobre això, les quals defineix en els Criteris de Bona Argumentació, juntament amb una praxi, el que s'anomena el Codi de Bones Pràctiques Argumentatives i que s'entén com una forma de conducta per a elaborar arguments lliures de fal·làcies, però que no és un afegit per a donar validesa als arguments. No obstant, el llibre no diu explícitament que els Criteris de Bona Argumentació (CBA) marquin quins són els bons arguments i quins no. En aquesta anàlisi que presento ho encararé d'aquesta forma, segons la qual els CBA seran els qui marquin la *bona argumentació*. Sobre aquesta qüestió l'autora ho enfoca més de cara a les fal·làcies, és a dir, que aquestes contravenen, o violen, algun dels CBA i que és per aquesta raó que són fal·làcies.

L'objectiu doncs és mostrar la noció de validesa del llibre la qual demarcarà, en aquest treball, la *bona argumentació*. Per realitzar aquesta tasca em recolzo en el llibre de l'autora, la qual defineix uns Criteris de Bona Argumentació (CBA) que permeten detectar les fal·làcies informals i definir quins són els **arguments raonables**, és a dir, els *bons arguments*. A més, pretenc mostrar que el Codi de Bones Pràctiques Argumentatives (CBPA) és un bon mètode per elaborar arguments raonables. Val a dir que també m'he de comprometre a redactar sobre la relació que hi ha entre els CBA i el CBPA, ja que no són la mateixa cosa però són dos conjunts, per dir-ho així, que van íntimament relacionats. Aquesta explicació no la podré estendre gaire degut a la normativitat del treball final de grau.

Un altre objectiu és explicar per què la lògica formal s'abandona quan es vol estudiar la teoria de l'argumentació. A més, definiré una noció d'argument (i raonament) a partir del concepte "acte de parla".

Les fal·làcies tindran una funció il·lustradora. Com s'ha dit en l'apartat de referents teòrics, es tractaran com arguments no raonables. Per explicar de forma més entenedora els CBA em serviré d'algunes fal·làcies com a exemples de violacions dels CBA. També explicaré la distinció entre fal·làcia formal i informal.

Així doncs, el meu treball tracta d'un anàlisi sobre el llibre que té la pretensió de mostrar una noció de validesa en els arguments des del punt de vista de la lògica informal utilitzant alguns dels conceptes del llibre més alguns conceptes propis que aniré explicant. Deixaré clar quins conceptes són pròpiament del llibre i quins no.

Desenvolupament

Las Trampas de Circe: falacias lógicas y argumentación informal

El llibre *Las Trampas de Circe: falacias lógicas y argumentación informal* neix del convenciment de l'autora la Dra. Montserrat Bordes Solanas que hem d'exorcitzar la ignorància conformista de persones que actuen com a ramat obediènt d'una tirania; hem de combatre l'autocomplacència narcisista, fruit de la peresa argumentativa i la racionalització defensiva⁷. Un possible significat del llibre que volia deixar l'autora seria extreure una forma de conducta general (el Codi de Bones Pràctiques Argumentatives) la qual diu que hauríem de ser més honestos i rigorosos amb la nostra argumentació quotidiana. Això últim fa que, en certa manera, parli de lògica informal i no de la formal.

Els objectius del propi llibre són:

- Aprendre a percebre i trobar fal·làcies
- Escodrinyar la *desviació epistèmica*
- Donar-se mútua ajuda per aconseguir una major responsabilitat, honestedat i rigor amb els nostres propis arguments

Per *desviació epistèmica* s'entén que és l'efecte que surt dels raonaments humans, en els quals hi trobem algun error inferencial degut a una falta d'atenció, ja sigui en l'argumentació o en la pròpia adquisició de creences. En el llibre trobem exemples com ara:

⁷ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colecció Teorema serie mayor. Pàgina 19

L'Eduard vol comprar un cotxe i ha d'escollir entre dues marques A i B. El que més l'interessa és que necessiti les mínimes reparacions possibles a llarg termini. S'informa sobre les dues marques en revistes especialitzades i arriba a la conclusió que els A són millors que els B. Molts amics seus ho corroboren per pròpia experiència. Tanmateix, l'Eduard té un amic de la infància, en el qual hi confia moltíssim, que li diu el contrari, que els B són millors. I encara més, aquest li comenta que els A casi sempre han de passar pel taller. Al final, l'Eduard opta per comprar un cotxe B⁸.

Aquests tipus d'exemples s'analitzen en el llibre per veure com les emocions són les causants moltes vegades d'aquestes *desviacions*. De forma introductòria l'autora les presenta com un efecte causat per les emocions, però també es poden entendre com a provocadores de fal·làcies, que és l'objectiu final.

El llibre es de caràcter lògico-epistemic, ni retòric ni psicològic, segons l'autora la teoria de l'argumentació ha de ser fonamentada per l'epistemologia de la racionalitat i per la lògica.

Identificació d'un argument i lògica informal

Lògica - Dialèctica - Retòrica

Per tractar la *teoria de l'argumentació* cal saber quines formes hi ha per analitzar un argument, a l'igual que passa amb les fal·làcies. Una fal·làcia no deixa de ser un argument. Té premisses i conclusió, però és un argument que el definirem com a *no raonable per defecte*, invàlid per raons normatives de la lògica informal que presento en aquest treball. La qüestió durant gran part de l'estudi serà què és un argument *raonable*. Més endavant se'n parlarà; ara, vegem les maneres d'enfocar un argument, amb les quals, a més de la definició d'acte de parla, defineixo una noció d'argument.

Diguéssim que hi ha tres punts de vista a l'hora d'analitzar un argument: un argument es pot estudiar des de la lògica, la dialèctica o la retòrica.

⁸ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 107-108

Argumentació Informal

La lògica estudia els vincles d'inferència entre grups de proposicions estructurats uns com a premisses i altres com a conclusió d'un argument. La dialèctica seria com una vessant de la lògica. Aquesta analitza els arguments en un context discursiu, en un diàleg (mínimament), i els avala com a vàlids o invàlids i fal·laços. I la retòrica estudia els arguments persuasius en base a les creences, valors i preferències d'una determinada audiència que ha de ser convençuda⁹.

La lògica formal tracta la lògica deductiva i aquesta invalida molts dels arguments que quotidianament utilitzem, segons varis autors¹⁰ (i la mateixa M. B. Solanas). El meu propòsit és analitzar una noció de validesa **informal** a partir del llibre de la Dra. Montserrat Bordes Solanas. Les regles d'inferència formal deductives sentencien com a invàlids la majoria dels arguments que utilitzem, no només en els discursos sociopolítics quotidians, sinó que també invaliden els *bons* arguments inductius (els quals la probabilitat que la conclusió sigui vertadera, atesa la veritat de les premisses, és molt alta), amb els quals estem tan acostumats. Aquestes regles d'inferència formal deductiva són massa estrictes i no permeten validar arguments quotidians que solem validar. Vegem un exemple simple d'un argument que la lògica formal invalidaria:

En Carles ha arribat tard a classe

Des de fa un mes que els transports públics estan tenint molts tipus de problemes

En Carles quasi sempre agafa transport públic

En Carles ha arribat tard a classe degut al transport públic

⁹ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 33

¹⁰ Grice 2001, *Aspects of reason*, Oxford, Clarendon Press, 2001. Toulmin, S. E., *The uses of Argument*, Cambridge, Cambridge, CUP, 1958. Hamblin, C. L., *Fallacies*, Londres, Methuen, 1970; citat a: Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 51

Argumentació Informal

en aquest argument la veritat de les premisses no implica necessàriament la veritat de la conclusió, per tant seria un argument deductivament invàlid¹¹. Tot i així, en la nostra vida quotidiana no el prendríem com un *mal argument*, la conclusió la donaríem per legítima, plausible, o vàlida informalment parlant.

Així doncs, em centraré en la lògica informal i no la formal perquè aquesta invalida alguns arguments que vull marcar, i que, en certa part, el sentit comú marca, com a *bons arguments*.

Vull obrir dos parèntesis. Primer, que més endavant parlaré del Codi de Bones Pràctiques Argumentatives (CBPA) el qual apareix en el llibre que analitzo. Aquest codi no serà un afegit per a la *bona argumentació*, és a dir, només els CBA marcaran quins són els bons arguments i quins no, el codi només tindrà una funció d'ajuda. Un conjunt de principis i màximes a seguir, com a forma de conducta, que facilita i auxilia a no cometre errors argumentatius, que si es segueix, quasi sense voler, en resulta la *bona argumentació*. Dit d'una altra manera, complint el codi s'aconsegueix estar en bona disposició per argumentar bé.

Els CBA i el CBPA seran els gran temes dintre del context informal que presento on les fal·làcies hi juguen un paper interessant, ja que són les que violen els criteris i també aquells qui les cometen, en certa manera, són els qui no segueixen un codi d'honestat argumentatiu.

Segon: els arguments deductivament vàlids poden ser raonables o no, i això depèn de si violen els CBA. Aquesta qüestió la vull deixar per més endavant, ja que hauria d'explicar que hi ha arguments deductivament vàlids que no són raonables, cosa que ara no puc explicar. Necessito estar unes pàgines més endavant i haver explicat què entenc per fal·làcia. L'explicació d'aquest parèntesi rau en la diferència entre fal·làcia formal i informal.

Tanco els parèntesis.

Tornant al tema dels arguments, em serviré d'utilitzar l'enfocament lògic i dialèctic per a donar una noció d'argument diferent del que s'entén en la lògica clàssica. La retòrica no

¹¹Per una comprensió més detallada consultis: Calixto Badesa, Ignasi Jane, Ramon Jansana, *Elementos de lógica formal*, 2a ed Ariel, 1998, o, Mario Gomez Torrente, *Forma y modalidad: una introducción al concepto de consecuencia lógica*, ed Eudeba

Argumentació Informal

la tractaré, ja que l'objectiu és detectar una fal·làcia i això implica un exercici d'avaluació lògica i epistemològica; detectar un ardit retòric, en canvi, implica una anàlisi de psicologia i veure els modes en què les creences, desitjos i conducta poden veure's influenciats per l'ús i el poder evocatiu del llenguatge¹². Vegem un exemple d'un argument retòric:

No sóc mal conductor, és només que no presto molta atenció a la carretera¹³.

En aquest cas, el subjecte vol justificar que no és mal conductor *creient* que l'audiència *corresponent* a qui l'escolta quedarà convençuda explicant que no cal prestar atenció a la carretera per ser un bon conductor, cosa que és falsa. Per a ser un bon conductor des del punt de vista lògic sempre caldria prestar atenció a ella (la carretera). De vegades un pot pensar que no cal prestar atenció a la carretera de forma molt atenta (cosa que sempre hauria de ser així, almenys com el principi bàsic d'un conductor) en la vida quotidiana, però això és més aviat una desviació epistèmica per a justificar el "no prestar atenció" que no pas una raó. Tot i així, pot ésser que hom digui que no li presta gaire atenció a la carretera i que d'això no se'n derivés cap accident de tràfic, però no deixaria de ser un mal conductor. La dialèctica en aquest exemple proposaria establir un context de diàleg. I si l'argument el canviéssim per: "No sóc mal conductor, és només que ara mateix no presto molta atenció a la carretera" i si fos el cas que el conductor es trobés en el seu poble de tota la vida, on no hi circulen molts cotxes normalment i només circula per anar al supermercat del poble, la dialèctica permetria considerar aquest argument com a vàlid amb "pinces". De totes formes, l'exemple pretén convèncer que un mal conductor no és aquell que no presta atenció a la carretera, cosa que resulta inacceptable des del punt de vista lògic.

La lògica s'encarrega d'observar amb detall les inferències i la lògica-dialèctica valida o no aquelles inferències dels arguments que obtenen una conclusió a partir d'unes premisses en un context de diàleg. La retòrica vol convèncer a partir del que pensa una determinada audiència, així doncs aquest punt de vista l'abandonaré perquè no pretén

¹² Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 73

¹³ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 85

cercar la validesa en els arguments, sinó que pretén validar-los amb la utilització d'un llenguatge eloqüent.

Abans, però, d'explicar el procés logico-dialèctic per a identificar un argument, vull introduir tres nocions prèvies: la noció d'argument (i raonament), la noció de fal·làcia i la noció d'argument raonable. Així doncs, una vegada hagi explicat aquestes nocions passaré a descriure com identifica un argument l'autora del llibre, aprofundint la qüestió.

Noció d'argument en el context de la lògica informal que presento

Com he dit, oferiré una noció d'argument diferent de la que s'entén en la lògica clàssica. Aquesta última diu que un argument és un conjunt de proposicions les quals unes estan agrupades com a premisses (p, q, r, s,... etc.) i una altra com a conclusió (C). No obstant, ho enfocaré d'una manera diferent: un argument l'entendré com un conjunt d'enunciats proferits, el qual extreu una conclusió a partir d'unes premisses. Aquesta noció està relacionada amb un concepte que apareix en el llibre *Las Trampas de Circe: falacias lógicas y argumentación informal* que s'anomena *acte de parla*.

Ajustant-me a la lògica informal que vull exposar definiré **argument com un acte de parla que expressa un raonament el qual extreu una conclusió a partir d'unes premisses**. Un raonament el podem definir com un procés mental, el qual extreu una conclusió a partir d'unes dades o unes premisses, a l'igual que un argument. Aleshores, però amb compte, quan parlem de raonament podrem parlar també que aquest és un argument, no obstant que són conceptes diferents. Un argument és quelcom que s'ha proferit (o escrit) i un raonament és quelcom mental. Dit això, **un raonament és semblant a un argument "mental", és a dir, és un procés que passa en la ment en el qual s'extreu una conclusió a partir d'unes dades (o premisses) que pot transformar-se en un acte de parla, un argument, o pot quedar-se en la ment per causes diverses**.

La qüestió de la noció de raonament no la vull estendre més enllà del que acabo d'esmentar. Simplement vull mostrar la relació de semblança que té amb la noció d'argument. Un argument expressa un raonament, però no té per què ser a l'inversa. Val a dir que un argument es podria definir com l'efecte resultant d'un procés mental que acaba sent un acte de parla, però no vull estendre per aquest camí.

Un argument també el podem definir com una expressió raonada. El que interessa en aquesta tasca és prendre la noció d'acte de parla, perquè l'estudi en general del treball vol aprofundir en les nostres argumentacions quotidianes, dotar-les d'unes regles de validesa universals, és a dir, donar-se mútua ajuda per aconseguir una major responsabilitat, honestat i rigor amb els nostres propis arguments.

Així doncs, queda definida la noció de raonament i també la d'un argument dintre del context de la lògica informal que vull presentar. Seguidament, presento la noció de fal·làcia i d'argument raonable.

Noció de fal·làcia i argument raonable

Les fal·làcies són arguments invàlids. Tot i que la seva aparença, en *teoria de l'argumentació* (que no és una altra que l'argumentació quotidiana) pugui semblar que desprèn alguna validesa, no ho és des del punt de vista lògic, el qual és el que tracto per estudiar les fal·làcies i definir-les. Una fal·làcia és un error argumentatiu i en elles es poden veure quins criteris de bona argumentació són violats.

Un petit recorregut històric¹⁴ sobre aquesta noció: fal·làcia ve de *fallaciae*, que eren els arguments enganyosos que utilitzaven els antics sofistes on aquests estaven plens de retòrica. Val a dir que l'ús de la retòrica no implica, en si mateix, traïr la veritat i que part de la retòrica no és fal·laç. Però aquesta idea no la vull desenvolupar. Dono per explicat l'abandonament de la retòrica en l'apartat de "*Lògica - Dialèctica - Retòrica*" (pel seu punt de vista nul, o no útil per a la identificació d'un argument i la detecció de fal·làcies). La qüestió en aquest apartat és: què és una fal·làcia?

Una fal·làcia és sovint confosa per definicions que no li són pròpies. La definició, si es pot dir així, que he comentat abans, reduccionista, però no poc *encertada* la identifica amb un error argumentatiu. D'acord que és una definició poc precisa, però no és incorrecta, si un cas incompleta (més endavant descriuré la seva definició com cal). Vegem algunes idees que incorrectament s'associen a la noció de fal·làcia¹⁵:

¹⁴ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 129, 135.

¹⁵ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 130

- i) Una fal·làcia es una creença falsa sistemàticament repetida.
- ii) Les fal·làcies només les profereixen persones d'escassa formació intel·lectual.
- iii) Una fal·làcia és un argument amb conclusió i/o premisses falses.
- iv) Una fal·làcia és un argument invàlid (s'entén segons la lògica clàssica).
- v) Si un argument no té fal·làcies, és un *argument concloent*.
- vi) Qui formula arguments fal·laços té intencions deshonestes de persuadir a la seva audiència costi el que costi sense justificar bé les seves afirmacions.

i) - vi) són errors comuns sobre el concepte de fal·làcia. Així, cap d'aquests enunciats és correcte respecte la seva definició. Sobre v) es consideren *arguments concloents* aquells que són prova definitiva a favor o en contra d'una posició¹⁶ (un argument raonable no és un argument concloent). Una fal·làcia és un error lògic per damunt de tot, un error conceptual i afinant la qüestió: és un error en el raonament, en el qual la conclusió que extreu la ment conté un error conceptual en el procés d'extracció de la conclusió, no és un error empíric. Cal doncs, parlar d'errors conceptuals i d'errors empírics prèviament.

Els errors empírics són errors de fet, relatius a equivocacions a l'hora de calcular dades, o desconèixer algun fet que succeeix en el món. Creure que cap progenitor mascle incuba els ous de la seva parella (quan és cert, els *casuaris* mascles) és un error empíric. Però creure en els cercols quadrats és un error conceptual, o confondre un dilema amb una dificultat. Els errors conceptuals són fallades en la comprensió de conceptes abstractes o de la relació entre aquests. L'autora diu que els errors que afecten a la inferència argumentativa reben el nom de fal·làcies lògiques. I que quedi clar que totes les fal·làcies són lògiques, segons ella, en la mesura que comporten un error inferencial. Seguint la línia de la doctora, una fal·làcia (lògica) serà un error conceptual o lògic per ser argumentativament invàlida.

¹⁶ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 52

Argumentació Informal

Podem dir que una fal·làcia seria un error conceptual en el raonament d'un subjecte (com a individu, com a persona), com també podem dir que és un argument que conté algun error argumentatiu, per qüestions de lògica informal. Aquest error argumentatiu el demarcaria la normativitat dels CBA. Tal i com he definit un argument i un raonament en aquest treball, es poden entendre com a conceptes semblants, però diferents. La seva diferència és que l'argument és una expressió i el raonament és un procés que passa en la ment, que pot acabar sent una expressió, però no té per què. Així doncs, una fal·làcia l'entendré com un argument sota aquesta noció que presento i com a un argument no raonable que viola un o més d'un CBA.

Vull introduir una distinció que apareix en el llibre sobre la diferència que hi ha entre fal·làcia formal i fal·làcia informal. Segons l'autora, una fal·làcia formal és un argument deductivament invàlid, exclusivament per raons de forma₁ (i no raonable). Per forma₁ l'autora es refereix a les normes de la lògica formal deductiva; un argument deductivament invàlid per forma₁ vol dir que la veritat de les premisses no garanteix que la conclusió sigui necessàriament també vertadera. Mentre que considera fal·làcia informal els arguments no raonables, els quals estan reglats (només) pels Criteris de Bona Argumentació¹⁷.

Bordes defineix fal·làcia com un argument que viola algun CBA, amb la qual cosa tant les fal·làcies formals com les informals violarien algun CBA. Així doncs, es desprèn que una fal·làcia formal també viola algun dels CBA, ja que és una fal·làcia. Com que una fal·làcia viola algun dels CBA podem dir que totes les fal·làcies són arguments no raonables que és el que interessa, és a dir, que cap fal·làcia no és un *bon argument*. Aquesta qüestió es la que adopto en el treball. El problema és que la diferenciació entre fal·làcia formal i informal no queda del tot clara, ja que hi hauria arguments inductivament febles, que en principi serien fal·làcies informals, que podrien ser fal·làcies formals, un possible problema i/o crítica cap a l'autora.

Per entendre aquesta diferència, tal i com es desprèn del llibre, començaré per explicar què és una fal·làcia formal. Aquest tipus d'arguments els definiré com a deductivament invàlids i no raonables, com per exemple:

¹⁷ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 145

Si cau un meteorit molt gran a la Terra, llavors la Terra desapareixerà per sempre

No ha caigut cap meteorit molt gran a la Terra

La Terra mai desapareixerà

Segons les regles deductives de la lògica formal, amb les premisses d'aquest argument inferir "La Terra mai desapareixerà" és un pas erroni, i per tant, un argument deductivament invàlid. També és un argument no raonable perquè viola el criteri de rellevància ja que cap de les premisses és rellevant per a justificar que "La Terra mai desapareixerà" i, a més, es complirien alguns dels factors que fan violar el criteri de rellevància: l'omissió de dades rellevants (com per exemple, que el Sol no s'apagués mai, ja que seria una raó rellevant per a que la Terra no desaparegués mai) i la falsa pista o vacuïtat (per què les premisses són irrellevants per la justificació de la conclusió), factors que explicaré amb més detall quan expliqui els CBA. Així mateix, el criteri de suficiència també resulta violat, perquè s'haurien d'oferir moltes més raons per a justificar que "La Terra mai desapareixerà" que només el fet que "No ha caigut cap meteorit molt gran a la Terra" com algunes d'importants com la de que el Sol no s'apagués mai. Així doncs, un argument deductivament invàlid i no raonable és una fal·làcia formal.

Les fal·làcies informals poden ser:

- Arguments deductivament vàlids i no raonables
- Arguments inductivament *febles* (els quals, atesa la veritat de les premisses, aquestes no atorguen una alta probabilitat a la conclusió) i no raonables.
- Arguments deductius i/o inductius introduïts en un diàleg els quals s'han desviat de la direcció definida pel diàleg i han comportat una violació dels CBA.

Totes les fal·làcies informals, com les formals, seran arguments no raonables. Aquesta és la semblança que comparteixen. No obstant, la diferència que a simple vista tenen és

Argumentació Informal

que hi ha arguments deductivament vàlids, que d'entrada ja no podrien ser fal·làcies formals per definició (anteriorment esmentada), que són fal·làcies informals. Vegem-ne un exemple:

El fetus és un ser humà innocent

Ningú té dret a prendre una vida humana innocent

Ningú té dret a prendre la vida a un fetus (=avortar)¹⁸

La lògica deductiva el validaria aquest argument, però la lògica informal sotmesa als CBA, no. Aquest cas es tracta de falta de rellevància (per vacuïtat, que s'explicarà en la part de la identificació d'un argument, concretament en detall en l'explicació dels CBA) per utilitzar una definició estipulativa. Per definició estipulativa entenc que es tracta d'una definició que no pot ser ni vertadera ni falsa, ja que no diu el per què, en aquest cas de " El fetus és un ser humà innocent", sinó que proposa aquest significat per la paraula "fetus" i, per tant, no ofereix cap tipus de raó a la conclusió.

Els arguments inductivament *febles*, ja de per si, costa d'entendre que puguin ser arguments vàlids, però ho podrien *semblar*, com per exemple:

En Melendi, l'artista reconegut per la seva antiga música rumba (2001: *Sin noticias de Holanda*), és un ex fumador de marihuana

En Melendi no serà un bon jutge del programa de televisió *La Voz* (concurs espanyol de "*caza-talents*")

Quotidianament, de vegades, aquest argument podria convèncer a algun tipus de persona, és una pressuposició, i per aquesta suposada raó podria semblar un argument vàlid. Però no és així en absolut. Els antecedents i els seus possibles errors passats no

¹⁸ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 56

condemnen en Melendi ni a ningú de per vida. Per a descobrir, o saber si en Melendi serà un bon jutge del programa de televisió *La Voz* o no, hauríem de prendre'ns les molèsties d'analitzar els seus judicis sobre qui té potencial musical o qui és talentós, si es desenvolupa bé en televisió, o bé quan fa que va deixar de fumar marihuana. Aquest argument correspondria a una fal·làcia *de l'origen/justificació*¹⁹, en la qual es confon el context d'origen amb el context de la justificació. A més, aquest exemple també seria una fal·làcia *ad hominem*, ja que s'ataca la persona d'en Melendi desacreditant-la de poder ser partícip d'un jurat televisiu.

Per acabar amb la diferència entre fal·làcia formal i informal posaré un exemple, extret del llibre de Bordes, d'un diàleg, en el qual *R* refuta *A* fal·laçment per *ad hominem*, i a més, hi ha un canvi de diàleg (més endavant explicaré quins tipus de diàlegs hi ha). *A* estableix un diàleg d'investigació i *R* el vol refutar establint un diàleg erístic.

Vegem l'exemple²⁰:

A: Com a psiquiatra en actiu i després de l'anàlisi del cas que presento, crec que l'acusat està tan sà com qualsevol membre del jurat.

R: Entesos. En quants casos penals ha participat vostè? Quant li paguen per això? Quant temps passa vostè en la carretera anant d'un lloc a un altre d'aquests judicis? [...] No haurà perdut vostè la seva habilitat professional, amb tants judicis? No hi ha més preguntes.

No tot canvi de diàleg comporta una fal·làcia. En aquest cas, *R* comet una fal·làcia perquè la seva desacreditació cap a *A* no és una raó rellevant per a concloure que l'acusat està sà o no, que és del que s'està parlant. Un canvi de diàleg pot violar el Codi de Bones Pràctiques Argumentatives ja que, en aquest exemple, *R* no seguiria el principi de cooperació, el qual diu que t'has de comprometre a fer la teva contribució segons els objectius del diàleg. Aquesta qüestió la desenvoluparé més endavant.

¹⁹ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 199

²⁰ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 206

Argumentació Informal

Havent explicat que una fal·làcia és un error conceptual, lògic, i que és un argument invàlid per què viola els CBA dono per explicat el que entenc per fal·làcia. A més, també dono per aclarida la diferència entre fal·làcia formal i informal.

Aprofundint en el llibre, ara cal explicar la noció d'argument raonable, que està íntimament lligada a la de fal·làcia. L'autora defineix fal·làcia com un argument no raonable, i defineix argument raonable, entre altres formes, com aquell argument el qual una persona que ho avalués racionalment la convenceria. Sembla que, segons l'autora, una avaluació racional d'un argument vindria a ser una anàlisi dels CBA, és a dir, veure si l'argument viola algun CBA. És aquesta una altra qüestió que s'analitzarà en l'apartat de resultats i discussions.

La lògica clàssica defineix dos tipus d'arguments: els deductius i els inductius. La diferència és el tipus d'inferència entre les premisses i la conclusió. La relació entre les premisses i la conclusió en els arguments deductivament vàlids és necessària i en els arguments inductivament vàlids és probable que la conclusió sigui vertadera, atesa la veritat de les premisses (els arguments inductius forts són arguments inductivament vàlids). Doncs en la lògica informal que presento hi ha un altre tipus d'argument: l'argument raonable. Amb la finalitat d'abastar tant els bons arguments deductius com els bons arguments inductius sota un concepte ampli, però suficientment precís, la Dra. es serveix del terme "*argument raonable*", en el context de la lògica de la argumentació en llenguatge natural o quotidià (lògica informal). Aquest argument pot ser deductivament vàlid o inductivament vàlid. Vegem exemples d'arguments raonables i no raonables:

Argument inductivament vàlid i raonable:

El portàtil de la Maria és un Samsung, model NP300E5C, comprat en Amazon, pesa 2,4 Kg., amb un microprocessador Core i5 i 8G de memòria ram

La Sílvia s'ha comprat un portàtil en Amazon, un Samsung, model NP300E5C, que pesa 2,4 Kg. i amb un microprocessador Core i5

El portàtil de la Silvia tindrà 8G de memòria ram

Argumentació Informal

Aquest exemple és un argument raonable perquè no viola cap dels tres CBA. És clar perquè no genera obscuritat ni confusions, és rellevant perquè el cas de la Maria ofereix raons importants per a justificar la conclusió i és suficient perquè el cas de la Maria mostra dades representatives i suficients com per a que es puguin comparar els dos casos. És un argument inductivament fort.

Si tenim un argument inductiu fort, és a dir, que la conclusió és molt probable atesa la veritat de les premisses, estarem davant d'un argument raonable segons la Dra. Això es discutirà en l'apartat dels resultats i discussions.

He mostrat un argument inductivament fort que és raonable, però vegem la complicació que té entendre per què un argument deductiu és o no és raonable, segons la lògica informal que presento. Hi ha arguments deductivament vàlids que són fal·làcies, però també n'hi ha de raonables:

Els animals neixen, es reproduïxen i moren

El tigre és un animal

Els tigres neixen, es reproduïxen i moren

Una simple anàlisi ens portaria a creure que els arguments deductivament vàlids haurien de ser raonables perquè la conclusió és necessàriament vertadera, però no és així. Aquest exemple del tigre és deductivament vàlid i a més raonable perquè no viola cap dels CBA.

Vegem un exemple d'un argument deductivament vàlid, però que no sigui raonable:

Tot els assassins han de ser castigats en aquest món o en l'altre (món)

Hi ha assassins que no són castigats en aquest món

Hi ha assassins que són castigats en l'altre món

Argumentació Informal

Aquest tipus d'argument són els interessants, ja que són deductivament vàlids, per què si les premisses són vertaderes la conclusió també ho és necessàriament, no obstant això, no és un argument raonable, perquè viola el criteri de claredat. El punt de mira s'hauria de centrar en "l'altre món". Recordo que el criteri de claredat, segons Bordes, detecta aquelles argumentacions en les quals s'usa un llenguatge obscur, poc precís o ambigu utilitzat per raons merament retòriques. Argumentar que hi ha assassins que no són castigats en aquest món i que ho seran en l'altre sembla complir les característiques esmentades. S'estaria argumentant que algun assassí que no és castigat per la llei, sí que ho seria per *algun tipus de divinitat o algun jutge suprem* una vegada aquest estigués en l'altre món, la qual cosa no podríem justificar de cap manera sense la mera retòrica de l'existència d'un altre món. A més, per "l'altre món" què entenem? el món dels morts? el món dels esperits? el cel, l'infern? Podríem destacar una ambigüïtat en aquesta paraula. El criteri de claredat reclama facilitat per entendre els arguments i aquest es podria entendre en una primera lectura. Però la justificació de la conclusió a partir de les premisses comporta una falta de claredat, ja que l'existència d'un altre món és dona per suposada.

Per acabar amb els exemples sobre la noció d'argument raonable, vull mostrar un últim argument no raonable. Un argument inductivament feble:

El feminisme és un moviment cultural, principalment portat a terme per les dones, en el qual es pretén de forma general igualar a l'home i a la dona en qüestions de justícia social general.

Actualment, la dona ja no treballa exclusivament a casa escombrant, netejant i fent el menjar, sinó que també treballa fora de casa.

El número de divorcis augmenta

El feminisme i el treball fora de casa de la dona és la causa dels nombrosos divorcis²¹.

²¹ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 284

Argumentació Informal

Aquest exemple és una *fal·làcia de la causa genuïna però insignificant* que és una derivació de la *fal·làcia de la causa complexa* que viola el criteri de suficiència. La causa dels nombrosos divorcis és una xarxa complexa de successos, els qual podrien ser el feminisme i el treball fora de casa de la dona, entesos. Però no són pas "la" causa dels nombrosos divorcis, n'hi haurien més de causes. Com per exemple: la infidelitat, els guanys econòmics per efecte del divorci, la mala gestió amb els fills, etc. "La" causa dels nombrosos divorcis es deuria a múltiples factors que formarien una xarxa complexa.

Amb aquests exemples dono per aclarit el segon parèntesi que he obert en l'apartat de *Lògica - Dialèctica - Retòrica*.

La noció d'argument raonable queda definida com aquell argument que no viola cap dels CBA. I cal dir que un argument raonable pot no convèncer de fet a ningú, només a algunes poques persones, segons l'autora (un altre punt que me'l reservo per les discussions). Un argument raonable pot ser deductiu o inductiu, sempre i quan sigui clar, rellevant i suficient. Queda doncs la noció d'argument raonable clara per la seva definició i pels exemples.

Preguntes prèvies a la identificació d'un argument

Havent definit el que entenc per argument (i raonament), per fal·làcia i per argument raonable, ara podré explicar amb millor claredat el procés logico-dialèctic per a identificar un argument. L'objectiu és detectar els arguments i veure si aquests són arguments raonables o no. Per complir amb això cal seguir un procés que el defineixo com a lògico-dialèctic, en el qual les dues disciplines (la lògica i la dialèctica) s'usen com una sola perspectiva per a identificar un argument abans de dir si és raonable o no.

Aquest apartat tractarà de respondre unes preguntes, suggerides per l'autora en el llibre, que segons ella serveixen per *netejar* l'argument en qüestió.

El punt de vista lògic per analitzar el què és un argument em servirà per tindre unes regles de validesa sòlides per avaluar-los, però resulta insuficient a l'hora d'identificar els arguments. La validesa d'un argument vindrà donada pels CBA com porto explicant. No obstant això, en el context de la lògica informal també cal tractar als arguments que estan introduïts en un diàleg. Hi ha arguments que es donen en un diàleg concret i

Argumentació Informal

aquests tenen una direcció, sotmesa al diàleg, en el qual hi ha més d'un argument. No és el mateix analitzar un argument, que uns arguments en un diàleg. El punt de vista dialèctic em servirà per acabar d'identificar aquests arguments. Si només acatem el punt de vista lògic i entenem un argument només com a producte d'una conclusió a partir d'unes premisses, tenim una perspectiva massa estricta. Hi ha arguments que els hem d'identificar en un diàleg concret per saber la direcció que aquests han d'emprendre i el que han de justificar. El punt de vista només lògic no ho tindria en compte això, és a dir, partint d'unes premisses, la lògica extreu una conclusió sense cap objectiu de diàleg. Però si tractem els arguments dintre d'un diàleg els arguments queden sotmesos a una direcció. Així doncs, si la perspectiva lògica té la funció de marcar els CBA, la perspectiva dialèctica té la funció de situar el context de l'argument. Sobre la direcció que hauria d'emprendre un argument dintre d'un diàleg ja n'he fet un petit tast en l'explicació de la diferència entre fal·làcia formal i informal -concretament al final dels exemples de fal·làcia informal-, es veurà algun exemple més endavant en detall.

L'autora adverteix que no sempre és fàcil entendre un argument, ja que de vegades pot ser obscur, o confós, i en altres podem trobar supòsits implícits que s'han d'identificar. Els arguments han de ser clars per facilitar a l'audiència i no al contrari (una idea aproximada al criteri de claredat), ja que si no es així podran sorgir confusions. També, sovint hi ha diferents interpretacions possibles que hem d'analitzar acuradament. Així, per analitzar els arguments primer s'han de reconstruir tot identificant-los.

Per a realitzar aquesta tasca la doctora recomana seguir uns passos determinats, mitjançant preguntes crítiques com ara:

- 1- Quin tipus de parla o de text tenim? Es tracta d'una descripció? d'una opinió? o d'un argument?
- 2- En cas que sigui un argument, en quin tipus de diàleg apareix l'argument?
- 3- Hi ha raons per a pensar que s'ha produït un canvi de tipus de diàleg?
- 4- En cas que (3) sigui afirmatiu, a quin tipus de diàleg s'ha passat i a partir de quin enunciat?

Argumentació Informal

Aquestes preguntes²² serveixen per *netejar* l'argument. Sense haver respost a aquestes preguntes difícilment sabrem quina mena d'argument estem analitzant.

La primera pregunta té relació amb el que en l'apartat de referents teòrics he definit com a acte de parla. De tipus de parla o de text en tenim tres: les descripcions, les opinions i els arguments. No m'hi vull estendre gaire. Segons l'autora, sabem que es tracta d'una descripció quan l'acte de parla descriu algun fet. Una opinió és un acte de parla com les cartes al director d'un diari o els editorials. I després tenim els actes de parla argumentatius, que formulen arguments extraient una conclusió a partir d'unes dades. Com a exemple de cada acte de parla ja els exposo en els referents teòrics.

Per a contestar la segona pregunta cal introduir aquí a un autor, el qual escriu el prefaci del llibre de Bordes: en Douglas Walton i el seu enfocament dual. Aquest autor defineix els tipus de diàlegs informals en els quals interactuem quotidianament i argumentem. A més, la resposta a la pregunta 2 va lligada amb el compliment d'uns dels principis del Codi de Bones Pràctiques Argumentatives (CBPA), el principi de cooperació, una de les parts del qual diu que t'has de comprometre a fer la teva contribució informativa segons els objectius de l'intercanvi verbal o del diàleg.

Segons Walton, és precís estudiar tant la lògica com la dialèctica si volem tractar els criteris de bona argumentació, és a dir, tant el pas inferencial de P-C com reconèixer el context de diàleg en el qual es presenta l'argument, a l'igual que l'autora del llibre. Per aquest autor, hi ha una distinció prioritària entre aquestes dues disciplines (la lògica o la dialèctica) i una definició de diàleg que ens servirà per detectar un argument. Ell entén que el primer pas és el lògic, és a dir, per reconèixer un bon argument, i com a segon pas el dialèctic, que seria identificar el gènere del diàleg. Per diàleg, Walton entén que *és todo intercambio de actos de habla entre dos interlocutores en secuencia por turnos que se orienta a un objetivo final*²³.

²² Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 119

²³ Walton en *Slippery slope arguments*, Oxford, Clarendon, 1992, en *The new dialectic: conversational context of argument*, Toronto, University of Toronto Press, 1998 i en *Argumentation and Advocacy*, 2000, págs. 179-195; citat a: Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 66

Argumentació Informal

Així, defineix varis tipus de diàlegs:

- Diàleg persuasiu: és aquell diàleg que posa a prova la força comparativa dels arguments dels participants.
- Diàleg d'investigació: en el qual és pretén provar que certa proposició és vertadera o falsa.
- Diàleg deliberatiu: s'articulen arguments mitjançant un raonament pràctic a favor i en contra de certa línia de conducta.
- Diàleg erístic: és aquell en el qual hi ha disputa entre posicions contradictòries que es tracta de guanyar a l'altre humiliant-lo o rebaixant-lo, on cap dels seus participants està disposat a canviar de posició.
- Diàleg de negociació: és aquell en el qual les dues parts regategen sobre béns o interessos amb l'objectiu de pactar un acord amb el qual ambdues parts puguin conviure.

Havent presentat els diferents tipus de diàlegs que defineix Walton, hem d'anar en compte, diu ell, a l'hora d'estar argumentant en un d'aquests diàlegs de no canviar de context. Suposem que ens trobem en un diàleg persuasiu. En el seu desenvolupament es produeix un pas il·lícit cap a un altre tipus de diàleg, de negociació, mitjançant un moviment "*ad baculum*" (on no es donen raons a favor sinó que es recorre a l'amenaça o a la força). Així doncs, resultarà enganyós si es creu que comporta una contribució rellevant en un diàleg persuasiu, tot violant el criteri de rellevància:

(A) Abans m'has afirmat que avui plourà perquè aquests últims dies està plovent sovint i el cel el veus grisós, però tampoc és exagerat, i que per tant, és millor que no anem a la platja. No estàs tenint en compte el Meteosat! Per a dir que avui plourà hauríem de veure el Meteosat. L'he consultat i diu que avui no plourà, per tant, no plourà i podem anar a la platja amb el meu cotxe.

(B) Deixat estar de Meteosat! Pensa que et pot dir que fa Sol i en realitat estar plovent o pedregant. Vols anar a la platja i comprovar-ho? Anem-hi i si malgastem el temps i gasolina per anar cap allí no passa res... tranquil... Mira, jo deixaria d'anar a la platja, així t'estalviaràs uns cèntims i jo no hauré perdut el temps per haver anat i tornat ja que plourà.

Argumentació Informal

Aquest exemple conté una fal·làcia perquè (B) no està argumentant que plourà, sinó que està amenaçant (A) intentant-lo convèncer que la seva idea no és apropiada, quan (A) sí que ofereix raons per a justificar que no plourà. (B) no intenta argumentar que no plourà, sinó que desvia el tema i tracta de negociar amb (A) pressuposant que plourà. Vegem doncs, un diàleg el qual es produeix un pas il·lícit, i per tant una fal·làcia (per violar el criteri de rellevància).

Ara vull oferir una anàlisi d'un altre exemple personal d'un diàleg que sotmet als arguments a prendre una direcció. Es produeix un canvi de diàleg però no una fal·làcia:

A (guitarrista): Ostres Sergi! Saps què? L'altre dia estava pensant i crec que t'hauries de ficar al *cajón* i deixar una mica el baix, perquè així agafaries més ritme.

R (baixista): Doncs mira, jo crec que no. És més, crec que tu podries ficar-te al *cajón* i agafar tu també més ritme i així jo continuaria tenint la llibertat i el plaer que tinc ara amb el baix, guanyaríem els dos!

Primer de tot, el diàleg és entre dos amics que toquen en un grup de música. Un li recomana a l'altre que es fiqui al *cajón* -per si no queda clar: el "*cajón*" és un instrument de percussió- i que deixi de tocar el seu instrument principal, que és el baix, per a que aquest *agafi més ritme*, sent així, un argument que A proposa a R mitjançant un raonament pràctic a favor de certa línia de conducta, que R es fiqui a tocar el *cajón* perquè així R tindrà més ritme (suposadament). Així doncs, A vol establir un tipus de diàleg deliberatiu. R, en comptes de seguir amb el diàleg i oferir alguna raó pràctica, a favor o no de que es fiqui a tocar ell el *cajón*, li proposa a A un negoci, un acord amb el qual els dos puguin conviure, i així, canvia de diàleg al de negociació. R no segueix el diàleg que vol establir A, simplement contesta a la proposta d'A que no, sense oferir raons, i després, ell vol establir un altre tipus de diàleg per desviar el tema que A proposa. R estaria evitant argumentar a favor o en contra de que ell es posés a tocar el *cajón*. No hi ha fal·làcia perquè el canvi de diàleg no viola els CBA, el que passa és que s'argumenten coses diferents.

Aquest diàleg està sotmès, en certa part, al que diu A. El que passa és que un diàleg ha de quedar definit per les dues parts que parlen. En l'exemple, R podria contestar:

R_2 (baixista): Doncs mira, jo crec que no. Si deixés el baix una mica i em fiqués al *cajón* passaria a no tindre un instrument principal i perdria la meua identitat instrumental. Em faria un embolic.

I després de R_2 podria vindre R , amb la qual cosa s'hauria establert un diàleg deliberatiu i després s'obriria un diàleg de negociació.

Havent definit els tipus de diàlegs de Walton i com aquests li donen una direcció als arguments introduïts, podem identificar un argument en relació a quina direcció ha de tenir la conclusió d'aquest. I fins aquí les preguntes 1-2 estan resoltes. Així doncs, havent exemplificat la submissió dels arguments en diàleg, continuem les preguntes.

Les preguntes 3-4 són importants perquè són les que detecten si estem davant d'un argument fal·laç o no. Una forma de contestar és a través d'un exemple. Una raó per a 3 (i després per a 4) podria ser que l'argument en qüestió violés algun CBA, per exemple el de rellevància:

A: Alguns animals, per exemple, els grans simis, en la mesura en que senten dolor i tenen expectatives de futur, formen part de la comunitat moral, així que tenen dret a no ser torturats ni usats instrumentalment per a fins humans capritxosos.

R: Tant parlar i parlar dels animals i els seus drets! Quan vagis caminant per un parc, vigila de no trepitjar una formiga!²⁴

En aquest diàleg, R està ridiculitzant la posició d'A i està cometent la fal·làcia del *testaferro* o de l'*espantaocells*²⁵ que consisteix a ridiculitzar l'argument del contrari ometent elements importants per l'argumentació. A més, incorpora un canvi de diàleg, ja que A pretén establir un diàleg d'investigació (ja que vol demostrar que és veritat que els simis han de tindre dret a no ser torturats) i R el canvia a un diàleg erístic (ja que vol humiliar A). Val a dir que aquest exemple és semblant al de la platja, el que passa és que un es tracta d'una amenaça i aquest últim es tracta sobre una ridiculització.

²⁴ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 191

²⁵ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 190

Argumentació Informal

Per contestar 4, en aquest exemple, primer s'ha constatat que s'ha passat d'un diàleg d'investigació a un d'erístic. A partir de quin enunciat? Doncs a partir de l'enunciat d'A, i concretament la seva conclusió. *R* hauria de justificar que el respecte pels drets dels grans simis implica també respectar en el mateix grau els dels animals com les formigues, de forma que el pes de la prova recau en ell (*R*).

Aquestes preguntes tenen el fi d'aclarir el contingut d'un argument i les dono per contestades.

Identificació de l'argument i la seva validesa informal

Una vegada contestades aquestes preguntes podem identificar l'argument en essència, segons el llibre. Tenint en objecte d'anàlisi un argument i el context en el qual s'ha proferit, ara s'han d'identificar les premisses i la conclusió que aquest presenta. Aquest primer pas suposa realitzar una tasca detinguda en la lectura de l'argument posposant les reaccions immediates d'acceptació o refús.

El segon, tercer i quart pas corresponen a la detecció de les zones argumentals problemàtiques, la identificació de possibles fal·làcies i la redacció correctiva d'aquestes (respectivament als passos) que comporta parlar dels CBA.

Quan podem dir que un argument és vàlid dintre del context de la lògica informal? Els Criteris de Bona Argumentació

Per detectar les zones problemàtiques d'un argument cal tenir una normativitat la qual demarqui què és un error argumentatiu i què no ho és. El tercer pas serà identificar les possibles fal·làcies i el quart la seva correcció, les quals mentre expliqui els CBA les identificaré i explicaré.

La validesa d'un argument la tractarem a partir dels Criteris de Bona Argumentació (CBA), això voldrà dir que aquests criteris són els indicadors dels *bons arguments*. No obstant això, abans de veure quins són els criteris de bona argumentació, cal veure una qüestió prèvia, o també, cal enfrontar-se a un problema: aquests criteris de bona argumentació són universals o relatius?

Diferents autors en la història de la lògica informal han volgut definir la *teoria de l'argumentació* -la qual cerca els criteris de bona argumentació- sota dues teories

diferents: la teoria realista i la teoria relativista. En la realista la validesa o *raonabilitat* d'un argument ha d'ajustar-se als criteris de bona argumentació universals, independents de la disciplina (com la medicina, la biologia, la matemàtica...) que es tracti. En canvi la relativista, com indica el seu nom, defensa que la validesa d'un argument dependrà de la disciplina que tractem.

Sembla ser que una teoria realista de la *teoria de l'argumentació* hagi de ser més forta que una teoria relativista, ja que, almenys, considera tots els bons arguments amb independència de la disciplina que tractem. En canvi, els qui estan a favor de la teoria relativista sostenen que un argument pot ser fal·laç en un context, per exemple l'astronomia, i no ser-ho en un altre, com la teologia:

1a) No hi ha proves que Déu existeixi

Déu no existeix

1b) No hi ha proves d'extraterrestres

Els extraterrestres no existeixen

Segons els relativistes, els criteris de validesa d'un argument són relatius a la disciplina que tractem, i per tant, en teologia 1a) la conclusió podria ser legítima: per una ateu seria vàlid que Déu no existeix ja que no pot reconèixer cap prova que existeix. Però, en el camp de l'astronomia 1b) seria un argument inacceptable. Aquesta visió relativista la descarto perquè hauríem de classificar els arguments raonables i les fal·làcies amb una dependència de disciplina, és a dir, com pretenc mostrar en l'anterior exemple. Hi hauria fal·làcies *ad ignorantiam*²⁶ en un camp i en un altre no ho serien, quan l'estructura de l'argument seria la mateixa lògicament. A l'hora d'analitzar una fal·làcia o un bon argument adoptaré només el punt de vista lògic.

²⁶ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 295

Argumentació Informal

La teoria realista diu que un argument fal·laç ho és en qualsevol camp amb independència del context, perquè és un error lògic i/o conceptual independent del camp on s'estigui. Aquesta visió és la que adoptaré.

Així doncs, seguint la línia de la Dra. Monsterras Bordes Solanas, la lògica informal que tractaré en aquest treball presenta uns criteris de bona argumentació universals.

Ja s'han explicat de què tracten els CBA, no obstant això cal una concreció més aclaridora. Per realitzar aquesta tasca, explicaré amb detall els CBA però de diferent forma cadascun per raons explicatives, és a dir, com que els criteris són diferents entre ells oferiré diferents aclariments.

En l'explicació dels criteris caldrà posar exemples (del llibre i alguns propis) per a que s'entengui millor la violació dels CBA. La no violació de cap dels tres criteris la tractaré més endavant.

El CBA són els següents:

Criteri de claredat: Per argumentar *bé* cal ser transparent. Això és el que demana aquest criteri, ser clar. L'obscuritat, la imprecisió i la vaguetat són els elements que detecta com a indicadors d'una argumentació *dolenta*. Així, aquest criteri ens dóna facilitat per entendre els arguments, o almenys no complica la qüestió.

Exemple d'un argument que viola el criteri de claredat:

1a)²⁷ Les lleis no es redacten soles, ha d'haver-hi un legislador

Sabem que l'univers està governat per lleis

Hi ha d'haver un legislador universal

Aquest argument viola el criteri de claredat perquè el terme "lleis" s'usa ambigüament. En la primera premissa es refereix a unes normes socials i en la segona a unes lleis

²⁷ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 179

Argumentació Informal

físiques, dos conceptes diferents. 1a) és una fal·làcia per equivocitat. Les lleis físiques no tenen per què haver estat creades per un legislador universal pel fet que les normes socials hagin estat redactades per individus socials. És un exemple d'una fal·làcia per ambigüitat, ja que a partir de les dues premisses (tot i ser vertaderes independentment) s'infereix una conclusió amb un terme que comparteixen, "lei", però que en una significa una "norma social" i en l'altra, "lei física". Per tant, 1a) no és un argument vàlid.

Exemple d'un argument que no viola el criteri de claredat:

1b) Les lleis de Newton encara les apliquem per calcular successos físics en la Terra

Les noves lleis de la física quàntica, atribuïbles a Max Plank, *en principi*, només funcionen en l'univers atòmic

Les lleis de la relativitat d'Albert Einstein funcionen per donar sentit a l'univers a gran escala

Tenim diferents lleis que governen l'univers: unes són per una escala molt gran, unes altres per la nostra escala (la humana) i unes altres per una escala atòmica.

1b) no viola el criteri de claredat ja que deixa ben clar que s'està parlant de lleis físiques i en cap moment el terme "lei" s'usa ambigüament ni obscurament. No complica la qüestió, només constata que hi ha tres camps en la física, per dir-ho d'alguna manera, el d'Albert Einstein, el de Newton i el de Max Planck, i que depenent del camp de la física que vulguem parlar tindrem unes lleis o unes altres.

Criteri de rellevància: Val a dir que potser resulta el criteri més estricte dels tres, almenys una vegada s'analitzen els exemples. L'omissió de dades rellevants, la introducció de dades no pertinents o falses pistes i la simple vacuïtat són els factors que farien violar aquest criteri. Per mostrar com funciona aquest criteri explicaré quins són els factors que fan violar-lo:

Omissió de dades rellevants:

La religió catòlica persuadeix als seus feligresos a fer el bé sota l'amenaça d'un infern etern en cas contrari, amb un profeta diví que camina sobre les aigües i que converteix l'aigua en vi, quelcom empíricament impossible. Em sembla egoïsta actuar així, al cap i a la fi el catòlic farà el bé només per interès personal; una mostra de poca generositat i falta d'entrega personal.

En aquest cas²⁸, s'està simplificant el contingut ètic de la religió catòlica, que només en la seva versió més dèbil resulta ser tan infantil. Seria un exemple d'una fal·làcia de l'*espantaocells*. Si es volgués concloure que la religió catòlica té una connotació negativa, èticament parlant, seria més apropiat considerar algunes dades més importants sobre l'ètica de la religió catòlica com per exemple l'emoció magnànima de l'entrega incondicional a l'altre i de la qual sorgeix el perdó de les ofenses rebudes, una de les versions més interessants del catolicisme.

Introducció de dades no pertinents:

No ets una dona, així que no pots opinar seriosament sobre l'avortament²⁹

Per opinar sèriament sobre l'avortament no és rellevant pertànyer a un sexe masculí o femení, això no importa, ja que per opinar sobre aquesta qüestió hi hauria altres raons com per exemple tindre coneixements amplis sobre ginecologia i/o sobre filosofia moral o ètica. Aquest cas seria una fal·làcia *ad hominem*, la qual tindria un esquema³⁰ que el podríem representar de la següent manera:

²⁸ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 192

²⁹ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 209

³⁰ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 204

Argumentació Informal

A creu que p és vertadera

A mereix una avaluació negativa per X

p és falsa

Com he dit en l'apartat de referents teòrics: una premissa és irrellevant com a justificació que p si la seva veritat no proporciona una raó o dades a favor de la veritat que p . El que no proporioni raons o dades a favor de que p significa que no té res a veure, és a dir, que no proporciona cap tipus de raó per la justificació que p . Vegem-ne un exemple:

Falsa Pista:

La majoria de persones creu que els fantasmes no existeixen

És veritat que els fantasmes no existeixen

la premissa és irrellevant perquè no té res a veure amb la conclusió, ja que la creença d'una majoria no fa veritat un fet que hauríem de justificar de manera independent. Aquest argument és una fal·làcia per *consensus gentium*³¹ derivada de la fal·làcia *ad populum*. L'opinió majoritària mai és prova adequada de la veritat d'una creença, la qual ha de justificar-se amb independència de qui la sostingui.

³¹ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 218

Vacuitat:

Els fòrums públics d'Internet comenten que els espanyols són uns estúpids i ho diuen reiteradament.

Els programes d'humor de la televisió comenten que els espanyols són uns estúpids i ho diuen reiteradament.

És veritat que els espanyols són uns estúpids

Encara que hàgim sentit alguna vegada dir allò de: "si ho diuen tantes vegades, serà cert", resulta difícil creure que aquest esquema³² sigui vàlid:

Si A_1, A_2, \dots, A_n diuen que p reiteradament

És veritat que p

Aquest exemple és pel qual una creença col·lectiva guanya cada vegada més *plausibilitat* al ser repetida moltes vegades en els discursos públics i sembla mentida com pot ser que funcioni el tòpic de: "repeteix alguna cosa durant molt de temps i la gent acabarà per creure-ho". L'exemple i el seu esquema és fal·laç, concretament és la fal·làcia *ad nauseam*³³, ja que un enunciat no guanya justificació pel fet que es digui moltes vegades. El que passa és que la repetició dels enunciats acaba formant part del nostre pensament quotidià.

³² Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 239

³³ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 238

Argumentació Informal

Exemple d'un argument que no viola el criteri de rellevància:

La Marta López Garrido ha sigut trobada morta en un descampat, a prop de la ciutat de Mollerussa (Lleida)

El servei policial d'investigació de crims afirma amb total seguretat que es tracta d'un assassinat, ja que la víctima fou trobada lligada de tal forma que era impossible que s'hagués lligat a ella mateixa i, a més, fou bruscament violada.

S'han trobat restes orgànics indubtables del senyor Alex Ribot Sorolla, ex-parella de la víctima, en el cos de la Marta, l'ADN ha sigut confirmat.

L'Alex Ribot Sorolla ha assassinat a la Marta López Garrido

El cas de la Marta respecta el criteri de rellevància ja que no s'estan introduint dades no pertinents ni falses pistes ni l'argument està buit de significat. Tampoc s'estan ometent dades rellevants. L'argument es podria ampliar introduint que l'Alex no tenia cap quartada, per exemple, una altra raó important per identificar-lo com l'assassí, amb la qual cosa s'estaria elaborant més l'exemple. Però l'elaboració faria que tractéssim l'argument com a suficient i el tema és si és rellevant. Les raons que es donen són rellevants per a justificar la conclusió, i com que no es compleix cap dels factors que farien violar el criteri de rellevància és un argument que el respecta.

Criteri de suficiència: Quan aportem dades o raons a favor d'una conclusió no és suficient que siguin rellevants. Un exemple simple: per anar a veure una pel·lícula de terror al cinema cal tindre suficients diners per a poder pagar l'entrada, i doncs, tindre diners seria una raó important. Però tindre suficients diners és insuficient per anar al cinema a veure una pel·lícula de terror, ja que també cal tindre 18 anys o més. També seria insuficient tindre 18 anys o més però no tindre els diners suficients per a pagar l'entrada.

Vegem-ho en un argument del llibre:

He posat tots els ingredients i no m'ha sortit el pastís

La recepta està malament³⁴

Tindre tots els ingredients no és suficient per a fer un pastís i al seu torn tampoc ho és per afirmar que la recepta està malament. Per a fer un pastís s'entén que no només necessites els ingredients, sinó també un *saber com*. Aquest inclou uns processos de cuina, que probablement tinguin uns temps establerts, com per exemple, el temps que hauria d'esperar al forn el pastís a una determinada temperatura. Els processos de la cuina han de ser supervisats pel cuiner, ja que és qui ha de *saber* si la massa està suficientment espessa o no, si fa falta més aigua o no, etc.

Un altre argument que viola el criteri de suficiència (del llibre)³⁵:

El professor no ens ha dit a quantes classes podem faltar, per tant, podem saltar-nos les que vulguem.

En aquest argument es vol justificar la no assistència a classe per què el professor no ha dit explícitament si està prohibit o no, o si és causa d'una sanció o no, la falta d'assistència a classe. Per a justificar aquesta conclusió caldria que el professor ho digués ben clar.

Altres exemples d'arguments que violarien aquest criteri:

- L'augment de malalts de SIDA es deu a la major educació sexual³⁶

³⁴ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 286

³⁵ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 296

³⁶ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 278

Argumentació Informal

- La Marta i en Carlos són encantadors: per aquesta raó formaran una parella encantadora.³⁷

- És una pel·lícula d'en Coppola. Has d'anar a veure-la, ja saps que serà molt bona.³⁸

Exemple d'un argument que no viola el criteri de suficiència:

La Maria està cansada perquè ha treballat durant tot el dia

La Maria anirà a dormir aviat

Aquest argument respecta el criteri de suficiència perquè la premissa ofereix raons suficients per a que es doni la conclusió. La Maria pot anar a dormir aviat per altres raons, cert, però que estigui cansada perquè ha treballat durant tot el dia és suficient per a que se'n vagi a dormir d'hora. En aquest cas simple, la premissa no és insuficient com en els casos que hem vist sobre el criteri de suficiència. Val a dir que la premissa també seria rellevant per a justificar la conclusió. Podríem afegir raons per a justificar la conclusió, i la Maria podria anar-se'n a dormir aviat per altres raons també, no obstant, que estigui cansada perquè ha treballat durant tot el dia és una raó suficient com per dir que anirà a dormir aviat.

En resum, quan podem dir que un argument serà vàlid dintre del context de la lògica informal? Doncs quan aquest sigui clar, rellevant i suficient.

Del segon pas per a identificar un argument era necessari haver explicat com funcionen els CBA, ja que ara podem localitzar les zones problemàtiques en un argument:

1. Quan hi hagi obscuritat en l'argument i/o que l'ambigüitat o vaguetat d'algun terme en concret generi falses lectures.

³⁷ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 299

³⁸ Montserrat Bordes Solanas. *Las Trampas de Circe: Falacias lógicas y argumentación informal*. Colección Teorema serie mayor. Pàgina 288

Argumentació Informal

2. Quan la conclusió de l'argument no estigui justificada per raons rellevants i ho estigui per unes d'irrellevants i, així doncs, s'estiguin ometent dades, introduint falses pistes o s'estigui argumentant amb vacuïtat.
3. Quan faltin raons per a justificar la conclusió degut a que les premisses no són suficients i/o representatives.

El tercer i quart pas de la identificació de l'argument corresponia a la identificació de les possibles fal·làcies i la seva redacció correctiva, qüestió que també la dono per desenvolupada en aquest apartat.

Fins aquí la part del desenvolupament d'aquest treball. En aquest apartat he volgut mostrar un tipus d'anàlisi sobre com hauríem de detectar un argument i com podem saber si aquests són raonables o no ho són, tenint en compte la definició d'argument raonable que dona l'autora del llibre *Las Trampas de Circe: falacias lógicas y argumentación informal*.

Per últim, explicaré el CBPA i el per què és un conjunt de bones praxis, així com també mostraré que funciona per elaborar arguments lliures de fal·làcies.

Codi de Bones Pràctiques Argumentatives

La bona argumentació ve donada pels CBA. Com he advertit en alguna ocasió, el CBPA no és un afegit per a la bona argumentació, és a dir, els arguments raonables venen determinats pels CBA. El que passa és que el CBPA va relacionat amb els CBA i si hom segueix estrictament al peu de la lletra el CBPA aquest, probablement, argumentarà bé, una qüestió a discutir. Tanmateix, els CBA serveixen per a detectar la bona argumentació i el CBPA serveix com a guia per elaborar arguments lliures de fal·làcies.

El CBPA és un conjunt de regles que permeten establir uns diàlegs on la qualitat argumentativa és notable i el respecte entre els seus participants és honest. Són màximes que implícitament quasi tothom coneix, que quan es mostren les persones reconeixen que són una bona forma d'establir un bon diàleg: el principi de cooperació, el principi de caritat interpretativa, el principi de suspensió de judici, el principi de fal·libilitat

Argumentació Informal

dogmàtica, el principi de rellevància argumentativa, el principi de suficiència argumentativa, el principi de claredat i la cerca de la veritat.

L'autora presenta aquest codi al final del seu llibre com a mostra d'algunes normes d'argumentació racional que haurien de seguir-se en els discursos crítics entre posicions enfrontades que permeten un joc net en l'argumentació, és a dir, que no hi hagi faltes de respecte en l'argumentació. Per aquesta raó l'autora defineix aquest codi com a lògic i ètic. D'una banda, és lògic perquè si hom afirma el que creu que és fals o si hom ofereix conclusions que no són versemblants la seva argumentació difícilment se la considerarà coherent. D'altra banda, el codi és ètic ja que si hom reconstrueix l'argument del seu contrincant en la versió més sòlida i ben fonamentada, o si hom reconeix que la seva posició pot estar equivocada, aquestes actuacions són dignes d'un diàleg prudencial i respectuós, lluny de l'actitud del narcisista el qual no juga net perquè creu que sempre té la raó.

Per motius acadèmics no puc explicar el CBPA amb la mateixa precisió que he explicat els CBA i la identificació d'un argument. Així que intento ser breu i ordenat per a que el codi s'entengui bé.

No és el mateix analitzar un argument o un conjunt d'arguments introduïts en un diàleg després que aquest s'hagi proferit, per a detectar les possibles fal·làcies o els possibles arguments raonables, que intentar argumentar bé en una situació immediata d'una discussió present. Així doncs, resulta bastant diferent l'anàlisi a posteriori de la teoria de l'argumentació informal que la praxi d'argumentar raonablement. El CBPA es pot entendre com unes regles a seguir per educació argumentativa. M'explico. Per exemple, als nens petits se'ls hi diu que si volen ser uns bons nens ("bones persones educades") diguin "gràcies" quan vegin que algú els ofereix alguna mena d'obsequi o ajuda. El codi tindria alguna relació amb això. Si volem ser uns bons *argumentadors* no és que haguem de dir "gràcies", sinó que hem d'escoltar i respectar el que diguin les altres persones i ser honestos amb el que diem nosaltres. Hem de ser respectuosos al dialogar, com el nen quan se l'obsequia.

El primer principi del CBPA és el principi de cooperació que ens vindria a dir que hem d'intentar "cooperar" en els diàlegs. A grans trets, el principi diu que hem de veure en quina situació/context del diàleg ens trobem i si hi volem contribuir hem de tindre

Argumentació Informal

capacitat de detectar quin tipus de diàleg hi ha obert (en un diàleg d'investigació, en un diàleg erístic, etc.). Si no ho sabem detectar i contribuïm al diàleg, o si el volem canviar, sense motiu racional, la nostra argumentació no estarà sent educada i estaríem sent irrespectuosos amb el principi de cooperació. Seria probable que cometéssim alguna fal·làcia com l'exemple dels grans simis i la formiga d'aquest treball.

El segon principi seria el de la caritat interpretativa. Aquest principi està encarat en la manera en com entenem l'argument de l'altre: segons l'autora, en una discussió crítica hem de reconstruir els arguments del contrincant en la versió més forta i sòlida i ben fonamentada, sempre i quan sigui consistent el que s'està dient. Es tractaria de reconstruir l'argumentació d'algú de la manera més *adequada*. És una forma d'actuar que diu molt de l'honor argumentatiu, ja que l'objectiu d'aquest principi és ser rigorós amb un mateix oferint als contrincants les seves argumentacions en la versió més sòlida per a poder-les o bé refutar, o bé concloure que realment és un bon argument, i així, es pot crear una comunitat de qualitat argumentativa. Ara bé, aquest principi també té la funció de no caure en l'extrem de la caritat, és a dir, si hom només volgués convèncer a una audiència determinada amb usos exclusivament retòrics, no s'hauria de seguir aquest principi en la seva versió més forta, sinó que hauríem d'adoptar la moderació i optimitzar la seva aportació.

Un exemple on no es respectés aquest principi seria l'exemple d'omissió de dades rellevants de la violació del criteri de rellevància (el de la religió). Probablement, en l'exemple, si es respectés aquest principi no es parlaria tan negativament de la religió catòlica.

Després tenim el principi de suspensió de judici interpretatiu i el principi de fal·libilitat dogmàtica. El primer es refereix a suspendre un diàleg quan se li requereix una solució immediata, en el qual els seus participants no s'han defensat amb èxit i, per raons pràctiques, decideixen ajornar-lo. Podria ser el cas d'una taula de casament. Dos desconeguts comencen a establir un diàleg en un casament el qual està en període de banquet, començant el dinar. Els desconeguts comencen a parlar sobre el què és la felicitat, un argumenta que és una sensació momentània i l'altre argumenta que és un estat d'humor general. Cap dels dos justifica del tot que es tracti d'una cosa o d'una altra, els dos ofereixen bones raons per les dues bandes. Finalment, decideixen suspendre el diàleg perquè veuen que no arribaran a enlloc degut a que no troben cap argument

Argumentació Informal

rellevant i consistent. A més, la suspensió del diàleg no aporta cap tipus de risc i aporta un benefici que seria el de gaudir del casament i deixar de parlar de qüestions filosòfiques. El segon principi parla de l'honestedat d'un mateix. Hem de reconèixer que més d'una vegada podem estar equivocats i que, per exemple, la nostra contribució a un determinat diàleg no sigui adequada perquè no hem detectat que era un diàleg d'investigació quan pensàvem que era un diàleg persuasiu. També hem de reconèixer que no tot el que pensem que és "veritat" ho hagi de ser, la informació de cadascú sobre el que creu que és "veritat" pot estar mancada (perfectament) d'algun fet important que faria canviar el que pensem. Aquest principi ens vindria a dir que hem de ser prudents i no pensar que el creiem que "és així, ho és", i que hem d'estar disposats a reconèixer les nostres equivocacions. Qui no reconeix els seus possibles errors no juga net en una argumentació, segons l'autora, i considero que no estaria sent educat en l'argumentació.

Els següents principis del CBPA estan relacionats amb els CBA i la seva diferència no és gaire notable. Si un argument és clar, rellevant i suficient és raonable. Els següents principis del codi poden semblar redundants, però ens diuen que si quan s'argumenta, es mira de ser clar, rellevant i suficient, la tendència serà la de formar arguments amb aquestes característiques.

Els CBA demarquen quan un argument és raonable o no ho és i els principis de rellevància i suficiència argumentativa i el de claredat del CBPA recomanen complir les bases dels CBA. Tant el criteri de rellevància com el principi de rellevància argumentativa afirmen que per a justificar la conclusió d'un argument s'han de presentar només les raons de pes, però el principi del codi va un pel més enllà i recomana, per exemple, oferir unes conclusions reals i legítimes com a forma de ser rellevant en l'argumentació, així com també, pensar en que el teu argument ha de ser estable i sòlid, ben fonamentat. La diferència rau en que un dictamina i l'altre recomana. Passa el mateix amb el criteri de suficiència i el principi de suficiència argumentativa. El criteri detecta les premisses insuficients que pugui tindre l'argument en qüestió i el principi recomana que per aquesta detecció és adequat tindre capacitat de diferenciar raons que facin racionalment acceptable la conclusió, ja que permet veure què és suficient. Per exemple, en el cas de l'argument dels nombrosos divorcis, en la última part de la noció d'argument raonable d'aquest treball, el criteri de suficiència detecta que les raons que es presenten són insuficients per a justificar la conclusió, mentre que el principi de suficiència argumentativa del codi diria que no s'ha tingut suficient capacitat per

Argumentació Informal

diferenciar quines són les raons dels nombrosos divorcis i que la conclusió és precipitada. Per últim, la diferenciació entre el criteri de claredat i el principi de claredat. El primer indaga el llenguatge obscur, ambigu, o vague i detecta les possibles confusions que es poden desprendre d'una argumentació no clara. El segon aconsella utilitzar una terminologia adequada al context de l'argument i vigilar amb les ambigüitats. El nostre llenguatge està ple de paraules vagues, imprecises, o ambigües, però això no vol dir que no les puguem usar, sinó que no les hem de canviar de significat per conveniència, hem de respectar la nostra argumentació i si usem un terme en algun sentit, conservar-lo durant l'argumentació.

Aquests tres principis van íntimament lligats als CBA perquè són regles que probablement farien que no es violessin els CBA. Això és el que els relaciona.

L'últim principi del CBPA és la cerca de la veritat. Tots els principis que formen el codi tenen com a objectiu millorar l'argumentació en un diàleg i aquest últim també ho fa. Es tracta d'un tema delicat: la veritat. No és fàcil dir de què es tracta aquest principi, l'autora l'oposa a les situacions de conflicte d'interessos que busquen només el benefici personal.

En qualsevol argumentació hauríem d'intentar cercar la veritat de la qüestió que s'està parlant, o almenys apropar-nos a la línia d'actuació més apropiada, com diu l'autora. Un debat filosòfic sobre el significat i/o contingut de la veritat no és l'objectiu d'aquest principi, sinó cercar les veritats de fet. No cal indagar sobre el què és la veritat, sinó que hem de tindre en compte quines són les veritats en les quals, en certa part, estem envoltats. Si és veritat que els espanyols són uns estúpids, com es vol argumentar en l'exemple de vacuïtat (en el criteri de rellevància), s'hauria de procurar reunir certa informació objectiva que estigués admesa com a vertadera i que desvelés, o no, si els espanyols són uns estúpids. Una tasca molt complicada. És una forma d'actuar científica, en la qual tenint en compte el que marquem com a veritats establertes, a partir d'aquestes cerquem altres veritats. Algunes veritats, com per exemple, que la capital d'Espanya és Madrid, són veritats en un temps concret, l'actual. L'any 1601 la capital d'Espanya era Valladolid. El que interessa és veure si per exemple és veritat que vivim en un món racista, o que hi hagi cultures diferents provoca que hi hagi algun tipus de discriminació racista en la nostra societat. Els arguments han d'estar orientats a la cerca

Argumentació Informal

la veritat, on aquesta ha de poder ser argumentada de manera científica, la qual estableix unes dades objectives que *permeten desvelar la veritat*.

Els diferents principis que formen part del CBPA són formes d'actuar per a argumentar amb educació cap als altres i cap a un mateix. Si ens disposem a argumentar sobre alguna qüestió i tenim en compte els principis del codi podrem oferir un diàleg d'alta qualitat.

La demostració que el codi serveix per a elaborar arguments lliures de fal·làcies no puc exemplificar-la per motius acadèmics (limitació d'extensió del treball). No obstant, el codi pertany a una part del treball diferent de l'anàlisi que he ofert del llibre explicant la identificació d'un argument i la detecció dels bons arguments, els raonables. La tasca del codi és una altra. Quan ens disposem a argumentar en una situació present, si seguim els principis del codi podrem oferir un diàleg de qualitat, ja que no només respectarem les paraules del "contrincant" (com diria l'autora) sinó que també serem honestos amb nosaltres mateixos.

Dono per acabat tot el desenvolupament o anàlisi del llibre, no de tot el llibre, sinó de la part que m'interessava, la qual era analitzar la noció d'argument i què fa que sigui un bon argument, com també comentar el CBPA que ens crida a ser honestos en les nostres argumentacions.

Resultats i discussions del desenvolupament

En aquest apartat explicaré quins són els resultats de l'anàlisi que he fet i comentaré algunes possibles discussions que es desprenen del pensament de Bordes. Constataré els resultats i oferiré qüestions a analitzar que en aquest treball no es poden dur a terme.

Un apunt interessant en tota aquesta anàlisi ha sigut veure que alguns arguments els hem d'identificar en un context determinat, en un diàleg, ja que s'han proferit així. Si no identifiquem el context d'un argument d'aquest tipus, avaluar-lo com a raonable o no pot resultar delicat, ja que si no sabem quina direcció té i a què està sotmès és probable que no sapiguem avaluar les raons importants i/o suficients adequades.

Argumentació Informal

La claredat, rellevància i suficiència són els indicadors dels bons arguments. Aquests adjectius, si es pot dir així, són la clau per a la bona argumentació, ja que si en un argument falta un d'aquests serà una fal·làcia.

Segons l'autora, un argument raonable hauria de convèncer a una persona que ho avalués racionalment. Una qüestió seria: com definim què vol dir avaluar racionalment? Si definim que avaluar un argument racionalment és veure si aquest no viola cap dels CBA sembla que no hi hauria problema en l'afirmació de l'autora. El que passa és que tothom hauria de saber com els CBA detecten la bona/mala argumentació. De manera implícita, les persones (en general) entenen per argument raonable aquell argument que no els provoca confusió i/o que l'entenen *perfectament* i que veuen que la conclusió és prou legítima. Caldria veure si tots els arguments raonables ho són per a les persones que no coneixen els criteris de Bordes. També podríem dir que avaluar racionalment un argument significués avaluar-lo mitjançant el coneixement que cadascú té al seu abast. Això últim generaria confusions, ja que tindríem persones que veurien raonables uns arguments i altres no els veurien raonables, la qual cosa podria ser la situació que tenim en l'actualitat.

Sobre la qüestió de l'argument raonable hi ha un altre punt interessant. "Podria ser que un argument raonable no convencés a ningú, només a algunes poques persones". Aquesta possibilitat sembla que l'autora l'exposi per mostrar que les persones estan equivocades, i es segueix del que diu al principi del llibre, que no estem acostumats a argumentar amb rigor i honestat i que ens deixem seduir per arguments *poc raonables* els quals ens alimenten el nostre autoengany i no ens deixen veure la raonabilitat lògica dels arguments. Preferim viure en una realitat en la qual els arguments que convencen són els pírrics de la retòrica.

Una discussió que no puc solucionar és si tots els arguments inductivament forts són raonables. Ho encaro com una discussió perquè l'autora no ofereix una explicació detallada de per què els arguments inductivament forts són raonables. No entro en la discussió ni la desenvolupo, només constato que s'hi pot discutir i/o investigar, ja que l'objectiu era trobar uns criteris de bona argumentació. Personalment, no he trobat cap argument inductivament fort que no fos al mateix temps raonable.

Per últim, caldria veure en més detall el CBPA. Només constato que seguir-lo és un símptoma de que es vol establir un diàleg honest i rigorós, el qual el defineixo com un diàleg educat. Respectar els principis del codi genera una bona educació argumentativa, la qual genera el contrari dels solapaments verbals als quals ens tenen tan acostumats en els debats televisius actuals sobre política.

Conclusió

Per acabar amb aquest treball només em quedar explicar quina conclusió extrec de tot el que he analitzat.

El meu propòsit era cercar quan podem parlar de que un argument és bo o no ho és. Aquest propòsit em va portar a la lògica informal i a estudiar el llibre de Bordes. Em vaig trobar amb uns criteris de bona argumentació que són els indicadors dels bons arguments, els raonables, que abasten tant els bons arguments deductius com els inductius. L'autora tracta aquests criteris per a diferenciar les fal·làcies informals en: fal·làcies que contravenen el criteri de claredat, fal·làcies que contravenen el criteri de rellevància i les fal·làcies que contravenen el criteri de suficiència. En l'anàlisi del llibre vaig optar per prendre els CBA com a indicadors dels arguments raonables, ja que l'autora defineix fal·làcia com a argument no raonable, que viola algun dels criteris de bona argumentació, per tant, si un argument no viola cap dels CBA és raonable, i doncs, els criteris són els indicadors dels bons arguments que no contenen fal·làcies.

Com que el treball es basa en una anàlisi comprensiva del llibre en qüestió m'he hagut de cenyir a ell, i doncs, explicar què és un argument i com saber-lo identificar ha sigut una de les parts a explicar amb més detall. Així com també explicar les diferents nocions importants d'argument, fal·làcia i argument raonable. A més, en la identificació d'un argument he hagut d'explicitar els CBA amb exemples, cosa que no he pogut fer amb el CBPA.

La claredat, la rellevància i la suficiència han sigut els adjectius, si es pot dir així, que he descobert com a senyals d'un bon argument, és a dir, si un argument és clar, rellevant i suficient és un bon argument. Aquesta ha sigut la conclusió més potent que he analitzat. El dilema el trobem quan analitzem els arguments. No és fàcil concretar quan

Argumentació Informal

un argument viola algun dels CBA, ja que s'ha de veure el context en el qual es profereix l'argument, on aquestos estan sotmesos a una direcció.

El codi és una solució que ofereix l'autora per argumentar bé, per a que complim els CBA i siguem clars, rellevants i suficients. A més, és una forma de ser educat, si es permet l'expressió, *argumentativament parlant*.

El que no podem fer en un diàleg, i aquesta és la conclusió que acabo extraient, és fer la feina que he desenvolupat durant tot el treball. Tractar d'analitzar en un diàleg que s'està duent a terme qüestions com en quin diàleg s'està, o si hi ha raons per pensar que hi ha hagut un canvi de diàleg, i després, quines són les zones problemàtiques dels arguments que s'estan donant, considero que no és una tasca que s'hagi de realitzar en el moment present del diàleg. Com he dit en l'apartat del CBPA, no és el mateix analitzar una argumentació ja proferida i veure si conté errors argumentatius que procurar d'argumentar *bé* en una situació present. El codi és la part interessant. Un ha de dialogar sobre el que ell i un altre es posin d'acord a parlar i els dos haurien de respectar el codi per a mantenir una conversa de qualitat. Molts ho fan sense saber que existeix aquest codi definit per la Dra. Bordes, perquè implícitament hi ha persones que solen tindre més respecte en general a tot tipus de persones quan aquests estableixen diàleg.

No puc estendre més el treball, però aquest no s'acabaria aquí. Caldria indagar més sobre qui segueix el codi i qui no el segueix.

Deixo com a conclusió que en la cerca de refinar la teoria de l'argumentació informal hi ha dues tasques: una és analitzar els arguments com a raonables o no, una vegada aquests ja s'han proferit, i l'altra és intentar ser honest i rigorós en les nostres argumentacions respectant sempre les argumentacions dels altres i les d'un mateix.

Bibliografia

Montserrat Bordes Solanas, *Las Trampas de Circe. falacias lógicas y argumentación informal*, Colecció Teorema serie mayor, 2011

Calixto Badesa, Ignasi Jane, Ramon Jansana, *Elementos de lógica formal*, 2a ed Ariel, 1998

Mario Gomez Torrente, *Forma y modalidad: una introducción al concepto de consecuencia lógica*, ed Eudeba

Grice 2001, *Apects of reason*, Oxford, Clarendon Press, 2001

Groarke, L y Tindale, Ch., *Good Reasoning Matters!*, Toronto, Oxford University Press (3.^a ed.), 2004

Hamblin, C. L., *Fallacies*, Londres, Methuen, 1970.

Toulmin, S. E., *The uses of Argument*, Cambridge, Cambridge, CUP, 1958

Douglas Walton:

- *Slippery slope arguments*, Oxford, Clarendon, 1992

- *The new dialectic: conversational context of argument*, Toronto, University of Toronto Press, 1998